

Ewa Pawłowicz, Małgorzata Zaśkiewicz

Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej

Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej w opinii studentów z niepełnosprawnością

Streszczenie

Możliwość studiowania osób z niepełnosprawnością jest bardzo ważnym elementem ich drogi do kariery zawodowej i pełnej adaptacji w społeczeństwie. Celem niniejszej pracy jest diagnoza sytuacji studentów z niepełnosprawnością oraz poznanie ich percepcji oferty edukacyjnej Państwowej Szkoły Wyższej im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej. Badania pedagogiczne przeprowadzono metodą sondażu diagnostycznego wśród studentów PSW im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, których dotknął ten problem.

Podsumowując niniejsze badania stwierdzamy, iż PSW jest uczelnią, która dąży do wyrównania szans edukacyjnych osób z różnym stopniem niepełnosprawności. Badane osoby zwróciły uwagę na możliwość kształcenia integracyjnego na wszystkich kierunkach studiów oraz na pomoc uczelnianego Pełnomocnika Rektora PSW do spraw osób niepełnosprawnych. Jednocześnie badani podkreślili brak barier architektonicznych, co przyczynia się do sprawniejszego poruszania się po uczelni. Kolejnym ważnym elementem, o którym mówią studenci to wsparcie i wyrozumiałość ze strony innych studentów. Ułatwia to im studiowanie i pełne uczestnictwo w życiu uczelni.

Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej to uczelnia, która dużo osiągnęła na poziomie wyrównywania szans edukacyjnych osób z niepełnosprawnością. Osoby, których dotyczy ten problem mają nadzieję, że jest to dopiero początek zmian, które zaowocują możliwością studiowania jeszcze większej liczby studentów, którzy zmagają się z różnym stopniem niepełnosprawności.

Słowa kluczowe: niepełnosprawność, studenci z niepełnosprawnością, oferta edukacyjna PSW

Wstęp

Możliwość studiowania osób z niepełnosprawnością jest bardzo ważnym elementem ich drogi do kariery zawodowej i pełnej adaptacji w społeczeństwie. Dostosowanie kształcenia wyższego do potrzeb wszystkich studentów jest bardzo trudnym i złożonym procesem. System edukacji należy zmieniać stopniowo, uwzględniając wielorakość i różnorodność problemów, dotyczących także niepełnosprawności młodzieży.

Wyższe uczelnie starają się co raz bardziej wzmacniać proces integracji osób z niepełnosprawnością, tworząc wiele form wsparcia dla studentów mających problemy ze zdrowiem. Wynikać to może z jednej strony z wrażliwości środowiska akademickiego na tę ważną kwestię społeczną, a z drugiej strony chodzi też o wzrost liczby osób kształcących się na studiach. Można zauważyć coraz liczniejsze grono studentów z niepełnosprawnością niż w latach poprzednich. Dysfunkcje studentów z niepełnosprawnością powodują, że natrafiają oni często na różne bariery: architektoniczne, w dostępie do pomocy naukowych, a także te powstające w relacjach społecznych. Wyrównanie szans w procesie kształcenia i wzmocnienie integracji studentów z niepełnosprawnością ze środowiskiem akademickim wymaga zatem wieloaspektowych działań. Należy też zwrócić uwagę na to, iż umożliwiając studiowanie osobom z niepełnosprawnością, dajemy im możliwość kształcenia aby w przyszłości mogli podjąć pracę zawodową i dzięki temu w pełni zaadaptować się w społeczeństwie.

W skali całego kraju ponad 12,2% społeczeństwa stanowią osoby niepełnosprawne, posiadające orzeczoną niepełnosprawność wg NSP z 2011r. Dlatego tak istotna staje się integracja społeczna młodzieży z niepełnosprawnościami, która zaczęła następować sprawnie od roku 1990, kiedy zainicjowano udostępnianie szkół wyższych dla osób z niepełnosprawnościami. Z biegiem lat lista takich uczelni powiększała się. Wymienić tu można (Grabowska i in., 2001): Wyższą Szkołę Bankową w Poznaniu (warto zwrócić na nią uwagę, gdyż to szkoła niepubliczna), Uniwersytet Jagielloński, Wyższą Szkołę Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, Katolicki Uniwersytet Lubelski, a także Państwową Szkołę Wyższą im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej.

W Państwowej Szkole Wyższej im. Papieża Jana Pawła II liczba studiujących z niepełnosprawnościami z roku na rok rośnie i już w roku akademickim 2011/2012 podjęło naukę aż 52 studentów z niepełnosprawnością, czyli 1,6% z 3293 studentów wg GUS.

Niepełnosprawność a kształcenie na poziomie wyższym

Jednakże wprowadzając do tematu, na wstępie przybliżymy kilka pojęć, takich jak: niepełnosprawność, osoba niepełnosprawna oraz wyższe szkoły zawodowe.

Niepełnosprawność (ang. *disability*), według definicji opracowanej przez Światową Organizację Zdrowia (1980) i opublikowanej w Międzynarodowej Klasyfikacji Uszkodzeń, Niepełnosprawności i Upośledzeń, rozumie się wszelkie ograniczenie lub wynikający z uszkodzenia brak zdolności wykonywania czynności w sposób lub w zakresie uważanym za normalny dla człowieka. (Pilch 2004, s. 646). W związku z tym można wyróżnić trzy płaszczyzny konsekwencji danej niepełnosprawności (Pilch 2004, s. 647):

- w sferze biologicznej – zniesienie, ograniczenie lub zaburzenie przebiegu funkcji organizmu w zależności od stopnia uszkodzenia jego organów i układów,

- w sferze osobowej (psychicznej) – ograniczenie aktywności i działania,
- w sferze społecznej – ograniczenie uczestnictwa w życiu społecznym.

Jak można zauważyć sferę pierwszą należy zaakceptować, natomiast dwie pozostałe można zmienić - tak na nie działać, aby osoby z niepełnosprawnością nie musiały się ograniczać, a mogły wykazywać cały potencjał kryjący się w sobie.

Inaczej według Karty Praw Osób Niepełnosprawnych „niepełnosprawność dotyczy osób, których sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi” (Szczepankowska, Mikulski 1999).

Za osobę niepełnosprawną uważa się osobę, której stan fizyczny lub/i psychiczny trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia wypełnianie zadań życiowych i ról społecznych zgodnie z przyjętymi normami prawnymi i społecznymi (Maryniarczyk 1997; Grabowska i in., 2001).

Osoby z niepełnosprawnością postrzegane są niejednokrotnie jako jednostki cierpiące, załamane, nieprzystosowane - i w taki sposób są często jeszcze traktowane (Polenceusz 2002). Moment wystąpienia niepełnosprawności to zwykle moment szoku, rozczarowania, to świadomość bezpowrotnej utraty zdrowia, nadziei i wyobrażeń związanych z przyszłością. Większość osób reaguje smutkiem, lękiem, przygnębieniem, niekiedy złością, rozpaczą i negacją. Często izolacja ze strony społeczeństwa dodatkowo pogłębia uczucie nieszczęścia, wzmacnia lęk (Dz.U. nr 111 poz. 535). Niezrozumienie i dyskryminacja skutecznie wstrzymują proces przystosowania się do nowej sytuacji, uniemożliwiają pogodzenie się z zaistniałym stanem rzeczy, wywołując niejednokrotnie uczucie niższości i bezradności (Maryniarczyk 1997). Dlatego tak ważne staje się kształcenie osób z różnym stopniem niepełnosprawności, które może odbywać się w szkołach i placówkach ogólnodostępnych, integracyjnych, przy zapewnieniu odpowiednich warunków merytorycznych i technicznych oraz w razie potrzeby specjalistycznej opieki odpowiednich instytucji, a także w szkołach specjalnych z zachowaniem możliwości przejścia pomiędzy poszczególnymi typami szkół na każdym etapie kształcenia, zależnie od potrzeb niepełnosprawnego ucznia. Reforma systemu kształcenia, która objęła również dzieci i młodzież niepełnosprawną (ustawa z 7 września 1991r. o systemie oświaty i ustawa z 8 stycznia 1999r. – przepisy wprowadzające reformę ustroju szkolnego), uwzględnia kształcenie specjalistyczne i integracyjne. Wybór odpowiedniej formy kształcenia należy do rodziców lub opiekuna dziecka z niepełnosprawnością albo od samego ucznia (Pilch 2004, s. 649).

Z kolei kształcenie już na poziomie akademickim zależy od samych zainteresowanych - kandydatów z różnym stopniem niepełnosprawności na studia, ich odwagi bycia i siły woli oraz wiary we własne możliwości. Jedną z ofert kształcenia integralnego stwarzają także i dla osób z niepełnosprawnością Wyższe Szkoły Zawodowe - uczelnie prowadzące studia pierwszego lub drugiego stopnia. (Pilch 2008, s. 575), mające na uwadze przede wszystkim przygotowanie zawodowe przyszłych absolwentów pod kątem wymogów rynku pracy.

Kształcenie studentów i też studentów z niepełnosprawnością jest integralnym procesem, prowadzącym do osiągnięcia efektów kształcenia (według KRK – Krajowych Ram Kwalifikacji) w trzech płaszczyznach: wiedzy, umiejętności i tak ważnych kompetencji społecznych.

Studenci na uczelni zawodowej mogą ubiegać się również o pomoc materialną w formie: stypendium socjalnego, stypendium specjalnego dla osób z orzeczoną niepełnosprawnością, stypendium za wysokie wyniki w nauce lub sporcie, stypendium ministra za osiągnięcia w nauce i/lub w sporcie, stypendium na wyżywienie, stypendium mieszkaniowe, zapomogi (Pilch 2008, s. 583).

Uwarunkowania integracji społecznej studentów z niepełnosprawnością

Niepełnosprawność jest nie tylko poważnym problemem zdrowotnym, ale również i społecznym. Istnieje wiele uwarunkowań, które decydują o integracji społecznej osób z niepełnosprawnością. W budowaniu relacji międzyludzkich najważniejsze stają się postawy społeczne wobec osób z niepełnosprawnością, oraz postawy samych osób z niepełnosprawnością wobec integracji społecznej.

Spółeczeństwo akceptuje podstawowe potrzeby osób z niepełnosprawnością, wykazując znacznie mniejsze zrozumienie dla ich oczekiwań, dotyczących zaspokojenia potrzeb wyższego rzędu. Społeczne szanse osób niepełnosprawnych; zależą one nie tylko i nawet nie tyle od ustawodawstwa, lecz przede wszystkim od społecznego nastawienia, przychylności lub jej braku, zrozumienia, lub jego braku, chęci okazania pomocy lub bezdusznej obojętności - ze strony ludzi (Dz.U. nr 123 poz. 776). Dominuje raczej potrzeba udzielania pomocy niepełnosprawnym, niż chęć zapewnienia im równoprawnego udziału we wszystkich sferach życia społecznego. Chodzi o to, jak to ujęła Deklaracja Madrycka - aby przejść od traktowania osób niepełnosprawnych jako przedmiotu działań charytatywnych - do postrzegania ich jako osób obdarzonych prawami; od traktowania osób niepełnosprawnych jako pacjentów - do postrzegania ich jako konsumentów i niezależnych obywateli; od sytuacji, w której profesjonalści podejmują decyzje w imieniu osób niepełnosprawnych - do sytuacji, w której same osoby z niepełnosprawnością podejmują niezależne decyzje i biorą odpowiedzialność za sprawy, które ich dotyczą; od koncentrowania się na indywidualnych uszkodzeniach i zaburzeniach - do usuwania barier, rewidowania norm społecznych, polityki i wzorców kulturowych oraz promowania wspierającego i dostępnego środowiska; od określania ludzi niepełnosprawnych mianem zależnych lub nienadających się do pracy - do podkreślania ich uzdolnień i tworzenia aktywnych form wspierania; od tworzenia warunków ekonomicznych i społecznych dla niewielkiej garstki - do kreowania przyjaznego, elastycznego świata dla wszystkich; od niepotrzebnej segregacji w edukacji, zatrudnieniu i innych sferach - do integrowania osób z niepełnosprawnością w normalny nurt życia (Rządowy program..., 1993).

Jednakże kluczową też kwestią staje się to, jak aktywizować osoby z niepełnosprawnością do działań w procesie własnych zainteresowań w zakresie integralnego rozwoju, także na poziomie akademickim. Pomocne staje się tu poznanie przyjętych sposobów spędzania czasu wolnego i uczestnictwa w tych dziedzinach zainteresowań, czy też rodzinnych tradycji, od których to w dużej mierze zależy (Juros 1997).

Wnikliwa analiza sytuacji osób z niepełnosprawnością – poprzez ocenę jakości życia tej grupy społecznej, poprzez także badania opinii studentów z niepełnosprawnością - pozwala nam na stwierdzenie adekwatności podejmowanych i planowanych działań na rzecz ich integracji społecznej, a w tym też w szkole wyższej na przykładzie PSW im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej.

Niska świadomość społeczeństwa o przyczynach, skutkach niepełnosprawności oraz sporadyczny bądź też nawet całkowity brak kontaktu z osobami z niepełnosprawnościami powodowała dużo uprzedzeń i stereotypów. Wszystko to prowadziło do tego, że osoby „sprawne inaczej” mogły się bać odrzucenia czy „innego” traktowania, więc mało osób miało odwagę kształcić się dalej.

Taka wyzwalana aktywność, nie tylko intelektualna, lecz nade wszystko społeczna - staje się dobrą alternatywą zastępowania postawy biernego oglądania telewizji, biernego wypoczynku i konsumpcyjnego, konformistycznego modelu życia. Możliwość aktywnego uczestnictwa w życiu szkoły dla osób z niepełnosprawnością stanowi bardzo ważny element w życiu, ponieważ jest ona odskocznią od zmagania się z codziennością, co pozwala na lepsze dostosowanie swojej niepełnosprawności do realiów życia. Aktywność intelektualna wyzwala siłę woli i intelektu, jak również sama w sobie zwiększa aktywność ruchową, usprawnia tym samym organizm.

Dostępność placówek oświatowych z ofertą edukacyjną dostosowaną do potrzeb osób z niepełnosprawnością, a nie tylko do rynku pracy, jest stale analizowana pod względem zwłaszcza uwarunkowań architektonicznych - w aspekcie podjazdów, dojazdów, wejść, parkingów, oznakowań, toalet, transportu, a także widoczności i słyszalności. Jednakże często istnienie w społecznej świadomości przez dziesiątki lat wytworzonego poczucia współczucia, a nawet litości w stosunku do osób z niepełnosprawnością, oferującego pomoc, a nie równe szanse (Juros i in., 1997), w tym edukacyjne są prawdziwą barierą. Podstawowe bariery tkwią w ludzkiej psychice i to one muszą zostać przezwyciężone. Bariery „techniczne” zostaną przełamane, jeśli ludzie będą tego chcieli. O tym, że najważniejsza jest przemiana serc i umysłów, mówi zawsze Jan Paweł II, nie bez powodu symbol zwycięskiej walki z własną niepełnosprawnością. Ale w tym dziele ustawodawstwo, nawet najświetlejsze ma ograniczoną moc sprawczą. Trzeba cierpliwej edukacji społecznej. Rzeczywista równość wszystkich obywateli jest podstawowym warunkiem dojrzałego społeczeństwa. I nasz stosunek do osób z niepełnosprawnością jest dobrą miarą spełnienia tego warunku (Witkowski i in. 1993).

Nie jest to tylko kwestia różnicy w poziomie życia, lecz kwestia długoletniej edukacji społecznej. Usunięcie barier społecznych jest istotnym elementem w aktywizacji niepełnosprawnych (Bielecki. I in., 2002),. Nawet najlepsze

ustawy i systemy rehabilitacji mogą okazać się niewystarczające, gdy zabraknie powszechnego wsparcia i akceptacji niepełnosprawnych jako pełnoprawnych obywateli państwa (Gałęziak i in., 1996).

Wychodząc od koncepcji osoby ludzkiej, gdzie osoba z niepełnosprawnością (jej potrzeby, marzenia, życzenia) byłaby w centrum, wymaga takiego kształcenia integralnego, w której kluczowym zadaniem jest integracja oddziaływań w stosunku do osoby (Otrębski 1997). Niektórzy z zaangażowanych w świadczenie usług rehabilitacyjnych, leczniczych czy socjalnych bądź edukacyjnych mówią, że to jest utopijne oczekiwanie pełnej podmiotowości i respektowania godności osoby niepełnosprawnej. Uważamy, że może to być utopijne dla tych, którym wygodniej jest nie zastanawiać się jak rozumieją człowieczeństwo i co dla nich znaczy być osobą. Doświadczenie innych i życie pokazuje, iż wszędzie tam, gdzie budowano modele i organizowano działania w oderwaniu od koncepcji osoby ludzkiej, bardzo szybko okazywało się, że brakuje czegoś istotnego w tym wszystkim, czego nie można kupić, zaplanować, zorganizować, a mianowicie więzi międzyludzkich. Czegoś, co jest podstawowym warunkiem bycia częścią danej społeczności, bycia włączonym w społeczność, (McKnight 1995), także akademicką.

Metody badań opinii studentów z niepełnosprawnością

Celem niniejszej pracy jest diagnoza sytuacji studentów z niepełnosprawnością oraz poznanie ich percepcji oferty edukacyjnej Państwowej Szkoły Wyższej im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej.

Badania pedagogiczne przeprowadzono metodą sondażu diagnostycznego wśród 52 studentów PSW im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, których dotknął ten problem.

Zastosowano także studium przypadków w celu jakościowej analizy i interpretacji wyników. Jest to rodzaj badania, które może być wykorzystywane zarówno w metodologii ilościowej jak i jakościowej. Jest to badanie, które zawęża swój przedmiot poznania do pojedynczego, bądź kilku przypadków, gdy chce się je ze sobą porównać. Ludzie, zjawiska są do siebie podobne, ale też są od siebie różne i właśnie te różnice nadają badanemu zjawisku wymiar szczególny. Celem studium przypadku jest dokładny opis badanego (osoby, obiektu) z możliwie różnych stron i z uwzględnieniem rozmaitych jego aspektów. Najczęściej stosuje się tutaj wywiad narracyjny i obserwację uczestniczącą. Studium przypadku jest badaniem, które skłania badacza do stosowania pewnych zasad, a należą do nich (Pilch, Bauman 2001, s. 297-299):

- otwartość, zarówno pomiędzy badaczem i badanym, jak i wobec sytuacji, czyli elastyczność w podejściu do sposobów zbierania danych. Jedyłą przeszkodą tu może być, stereotypowość postrzeganiu i interpretowaniu różnych zjawisk,
- komunikacja najbardziej zależy od wzajemnych interakcji międzyludzkich, częstotliwości i intensywności kontaktów, szczególnie w towarzystwie osób badanych,

- naturalność, zakłada aby zebrane materiały jak najlepiej odzwierciedlały rzeczywistość,
- interpretacja nie opisuje tylko i wyłącznie własnych doświadczeń obu stron, przekazuje natomiast doświadczenia zinterpretowane przez siebie w oparciu o wcześniejszą wiedzę i przeżycia.

Wiedza, która zostanie zdobyta podczas badania przez studium przypadku wskazuje bardziej na prawdopodobieństwo wystąpienia danego zjawiska, niż na ciągłość występowania danego przypadku. Wiedza uzyskana w tym badaniu pozwala jedynie na stwierdzenie, że „tak bywa”, a nie że „tak jest”.

Jako techniki zbierania materiałów badawczych wykorzystano tu obserwację uczestniczącą, trwającą przez rok akademicki 2012/2013, studentów I roku kierunku Pedagogika oraz studentów uczestniczących w kole naukowym studentów Pedagogiki *Klub Pedagoga* oraz wywiad recepcyjny z kilkoma studentami o różnych niepełnosprawnościach z kierunków: Pedagogiki i Informatyki. Zaczynając od obserwacji uczestniczącej można powiedzieć, iż w badaniu ilościowym zakłada się, że obserwacja pozostaje czysta, to znaczy, że badacz nie wchodzi w interakcję z obiektem, uczestniczy w zjawisku wyłącznie poprzez swoją w nim obecność. Obserwacja uczestnicząca ma również swoje ograniczenia przestrzenne i czasowe. Ograniczeniem przestrzennym jest to, że pole obserwacji jest ograniczone do tego wycinka badanej rzeczywistości, który badacz jest w stanie dostrzec. Natomiast jeśli chodzi o ograniczenia czasowe, to wynika ona z tego, że obserwuje się interesujące zjawisko przez pewien określony czas, który jest z góry ustalany wcześniej, lub też wyznacza limit badanych sytuacji. Jeśli trwa ona zbyt krótko, to istnieje niebezpieczeństwo, że za normę można uznać jakieś sytuacje ekstremalne bądź zdarzenia przypadkowe. Im dłuższy będzie całościowy okres badania tym mniej zapamięta się szczegółów i większe prawdopodobieństwo będzie, że sytuacje będą marginalne, wyjątkowe nie zostaną uznane za typowe (Pilch, Bauman 2001, s. 319-323).

Z kolei wywiad (ang. *interview*) to jedna z podstawowych technik zdobywania informacji, wykorzystywanych w naukach społecznych; jest sposobem gromadzenia danych poprzez bezpośredni kontakt z określonymi osobami (w procesie komunikacji, przez zadawaniu pytań), które mogą udzielić informacji na temat interesujących badacza zagadnień (Grzeźłowska-Klarkowska, Szustrowa 1991; Łobocki 2003; Pilch, Bauman 2001; Sztumski 1995; Gertsmann 1985). Konkretyzując, jest to rozmowa badającego z respondentem, prowadzona według określonych dyspozycji, z zachowaniem określonych reguł jej poprawności. Służy do zbierania danych empirycznych głównie o charakterze jakościowym, takich jak: fakty, wydarzenia, sądy badanych, ich opinie postawy, wyobrażenia, uczucia, deklarowane zachowania, wiedza o rzeczywistości. Pozwala też pozyskiwać informacje potrzebne do analizy zależności między różnymi zjawiskami. Stanowi zatem podstawę zarówno opisu rzeczywistości (jednostki i jej otoczenia) jak i jej wyjaśniania (analiza zależności) (Pilch 2000, 556-557).

W tych badaniach posłużono się wywiadem recepcyjnym, który przeprowadzono w naturalnym środowisku badanego, ponieważ istotny tu jest fizyczny kontekst, w którym odbywa się rozmowa. Tu badacz jest osobą typowo pasywną,

może jedynie przysłuchiwać się jedynie temu, co mówi badany i nie przyjmować żadnych wstępnych założeń. Bardzo ważnym aspektem jest tu wykorzystanie, tzw. „aktywnego słuchania”, podczas którego powinno zachęcać się badanego do mówienia, mimiką, gestami, najmniej słowami. Przedmiotem wywiadu recepcyjnego jest codzienność i sprawy z nią związane. Badacz prosi więc o wyrażenie opinii na dany temat, a gdy zagadnienie to jest znane badanemu, wówczas o nie po prostu pyta (Pilch, Bauman 2001, s. 333). Także w Encyklopedii pedagogicznej XXI wieku przybliżono przedmiot badań wywiadu recepcyjnego jako uchwycenie codzienności i spraw z nią związanych (np. opinie lub przekonania na jakiś temat). Tego rodzaju wywiad dokonuje się w naturalnym środowisku badanego ze względu na znaczenie fizycznego kontekstu rozmowy, zaś badacz koncepcyjnie (założenia teoretyczne) i behawioralnie (kierowanie rozmową) jest zupełnie pasywny, a jego działanie ogranicza się do aktywnego słuchania i recepcji wypowiedzi werbalnych i pozawerbalnych respondenta (Pilch 2000, s. 560).

Wyniki badań

Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej stara się budować wizerunek uczelni przyjaznej osobom z wszystkimi rodzajami niepełnosprawności. W przedstawionych badaniach staraliśmy się pokazać sytuacje, które decydują o stopniu dostosowania się uczelni do potrzeb studentów z różnymi ograniczeniami.

Początkowo pojawiły się pytania ogólne, dotyczące spędzania czasu wolnego, tradycji rodzinnych oraz światopoglądu i zainteresowań. Następnie przeszliśmy do pytań dotyczących ich miejsca i podejmowanych działalności na uczelni, atmosferze tu panującej, czy mają kontakt z uczelnianym Pełnomocnikiem Rektora PSW im. Papieża Jana Pawła II do spraw osób niepełnosprawnych oraz jakie widzą dobre i słabe strony naszej uczelni.

Pierwsza osoba badana na pytanie, jak spędza swój wolny czas powiedziała, że najchętniej „odpoczywa, słuchając radia”. Kolejna badana osoba natomiast woli spotkać się ze znajomymi i integrować się z nimi. Jeśli zaś chodzi o pytanie drugie, które dotyczyło tradycji rodzinnych i spędzania czasu z rodziną, to ciężko było pierwszemu respondentowi rozmawiać na ten temat, jednak powiedział on, że czas jaki mają, to spędzają głównie osobno, obchodzą wspólnie, przeważnie tylko jakieś większe święta. Następny respondent ma dobry kontakt z rodzicami i starają się oni spędzać ze sobą czas. Na pytanie jak postrzegają swoje życie, to w pierwszym przypadku student powiedział, że nie jest łatwo, wręcz przeciwnie, „życie nie jest usłane różami, wydaje się szare, ciężkie i trudno czasem sobie poradzić ze wszystkimi problemami, które zamiast maleć to przybywają”. W kolejnym przypadku dostaliśmy odpowiedź, iż choć nie jest łatwo, to należy czerpać z życia jak najwięcej, poznawać ludzi i integrować się z nimi.

Jak widać z powyższych wyników badań obserwacją uczestniczącą i wywiadem recepcyjnym, osobowościowe uwarunkowania jak i rodzinne wpływy są istotne w procesie integracji społecznej naszych studentów z różnymi niepełnosprawnościami ze społecznością akademicką. Potwierdzamy to, co tłumaczy doskonale teoria trójczynnikowa wychowania, która przybliżyła nam podstawowe trzy zmienne faktory: czynniki wewnętrzne (wrodzone) – inaczej własne i charakterystyczne dla danej osoby (endogenne), zawierające cechy dziedziczne oraz stany somatyczne organizmu; czynniki zewnętrzne (egzogenne) – uważane za bodźce środowiskowe i nadprzyrodzone (czynnik łaski), wpływające na proces wychowania i pobudzające do rozwoju także czynniki własne (wrodzone). Mogą tu występować zarówno wpływy zamierzone, celowe i pochodzące ze środowiska społecznego: rodziny, szkoły, Kościoła, jak i wpływy niezamierzone – w tym także pochodzące z biosfery (klimat, krajobraz przyrodniczy, fauna i flora, środowisko lokalne, kulturalne itp.), tworzące razem tzw. cechy nabyte wychowanka oraz czynnik osobowościowy (duchowy), tworzony przez duchowość człowieka i w istocie związany z udzielaniem pozytywnych (lub negatywnych) odpowiedzi wychowanka na działanie czynników wewnętrznych i zewnętrznych. Czynnik osobowościowy pozwala racjonalizować doświadczenia jednostki, rozwijać możliwości i kształtować odpowiedzialność za samego siebie i za wspólnotę (Nowak 2010, s. 52.), a w naszym rozważanym przypadku za integrację ze społecznością akademicką.

Na kolejne pytanie dotyczące uczestnictwa w jakichkolwiek działaniach uczelnianych, część studentów odpowiedziało, iż nie uczestniczą w żadnych kołach czy działaniach, dlaczego? Gdyż akurat nie znalazło się takie, które by pasowało do ich zainteresowań. Gdyby było to coś związane np. z zajęciami „artytyczno – muzycznymi”, to chętnie by wtedy brali w nich udział. Natomiast część studentów jest bardzo aktywna, gdyż jest m.in. w wolontariacie studenckim „Projektor” oraz uczestniczy w Kole Naukowym Studentów Pedagogiki „Klub Pedagoga”. Gdy zostało zadane pytanie na temat atmosfery panującej na uczelni to wszyscy respondenci stwierdzili, iż jest ona przyjazna i dobrze się tu czują. Wszyscy respondenci również podkreślili to, iż mieli dobry kontakt z pełnomocnikiem ds. osób niepełnosprawnych w razie zaistniałej potrzeby.

Następnie przedyskutowano to jak inne osoby postrzegają osoby z niepełnosprawnościami i jak wykładowcy akademicy zwracają się do takich osób. Badania wykazały, że wszyscy studenci i pracownicy administracyjni bardzo dobrze i ze zrozumieniem odnoszą się do wszystkich niepełnosprawnych w potrzebie, jednocześnie służąc pomocą w razie potrzeby. Jedynie nauczyciele akademicy, mimo deklaracji wsparcia studentów z różnym stopniem niepełnosprawnościami, nie zmniejszają swoich wymagań i w tym przypadku studenci odczuwali często trudność w studiowaniu, np. w zapisywaniu ze slajdów podczas wykładów czy w sprawnej realizacji wszystkich wymagań. Czasami też studenci zapominali o potrzebach osób z niepełnosprawnościami, które często nie chciały przypominać się i prosić o pomoc.

Kolejne pytanie dotyczyło dobrych i słabych stron PSW. Jeśli chodzi o dobre strony naszej uczelni to respondenci wymienili dwa odnośniki - pierwszy, że uczelnia jest dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz po drugie, że można też liczyć na pomoc ze strony pracowników uczelni, gdy zachodzi taka potrzeba. Jeśli zaś chodzi o minusy to podawano tylko jeden, w którym zaznaczono, że niektórzy wykładowcy nie rozumieją problemów osób z niepełnosprawnością i w dalszym ciągu wymagają konsekwentnie według danego opracowanego sylabusu przedmiotowego.

Jak pokazały wyniki badań, respondenci jednogłośnie stwierdzili, że nasza uczelnia architektonicznie jest dopasowana do ich potrzeb oraz są zadowoleni z atmosfery, jaka panuje na naszej uczelni. Jedynie mają apel do niektórych wykładowców o więcej cierpliwości i wyrozumiałości. A zatem nasza uczelnia pokonała wszelkie bariery architektoniczne i nie tylko, jak zauważyli badani studenci z niepełnosprawnością.

Pomagamy naszym studentom z niepełnosprawnościami przede wszystkim w:

- zintegrowaniu się ze społeczeństwem,
- pokonywaniu barier psychicznych,
- uwierzeniu w siebie, w swoje możliwości.

Szkoła wyższa stwarza właśnie taką możliwość «*wyjścia do ludzi*», zapomnienia o niepełnosprawności, zwiększenie swojego poczucia własnej wartości i rozwinięcia własnej potencjalności. W związku z powyższym nasza uczelnia po za tym, że jest architektonicznie dostosowana do osób z niepełnosprawnością, to posiada również ofertę stypendialną dla osób z orzeczoną niepełnosprawnością oraz stwarza fachową pomoc uczelnianego Pełnomocnika Rektora PSW im. Papieża Jana Pawła II do spraw osób niepełnosprawnych.

Możliwość studiowania osób z niepełnosprawnością jest bardzo ważnym elementem na ich drodze do przyszłej kariery zawodowej. Osoby z niepełnosprawnością, jak każde inne, mają też potrzeby wyższego rzędu, mają prawo do uczestnictwa w życiu społecznym w każdej dziedzinie.

Wnioski

Reasumując niniejsze badania stwierdzamy, iż Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej jest uczelnią, która dąży do wyrównania szans edukacyjnych osób z różnym stopniem niepełnosprawności.

Badane osoby podkreśliły stworzoną możliwość kształcenia integracyjnego na wszystkich kierunkach studiów w ofercie edukacyjnej Naszej Uczelni oraz na pomoc uczelnianego Pełnomocnika Rektora PSW im. Papieża Jana Pawła II do spraw osób niepełnosprawnych.

Jednocześnie badani podkreślili brak barier architektonicznych, co przyczynia się do sprawniejszego poruszania się po uczelni. Kolejnym ważnym elementem, o którym mówią studenci to wsparcie i wyrozumiałość ze strony innych studentów i pracowników uczelni. Ułatwia to im studiowanie i pełne uczestnictwo w życiu uczelni.

Obecnie w szkołach wyższych polityka wzmocnienia procesów integracji studentów z niepełnosprawnościami ze środowiskiem akademickim staje się coraz powszechniejsza. Warto jednak pamiętać o tym, że na uczelniach wyższych definicja studenta niepełnosprawnego nie powinna ograniczać się jedynie do tych z orzeczoną stopniem niepełnosprawności. Wśród studentów istnieje też spora grupa osób, które mimo braku formalnego orzeczenia również mają problemy zdrowotne.

Konsekwentnie realizowana polityka znoszenia barier i otwarcia na studentów z niepełnosprawnością przynosi oczekiwane rezultaty w środowisku akademickim. W Państwowej Szkole Wyższej im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej studenci, którzy mają problemy zdrowotne raczej nie natrafiają na poważne bariery czy to chodzi o zasoby dydaktyczne czy pomoc. Pozytywnie oceniają także relacje społeczne z kolegami i pracownikami uczelni.

Z przeprowadzonych badań wynika, że studenci z niepełnosprawnością mają na uwadze swoją przyszłość, chcą ją kreować podwyższając swoje umiejętności intelektualne łącznie z praktycznymi, w powiązaniu ze swoimi zainteresowaniami. Nasza uczelnia doskonale służy do tego celu.

Jeszcze raz na koniec chcemy podkreślić wagę słów patrona naszej uczelni – Jana Pawła II, że najważniejsza jest przemiana serc i umysłów, także w procesie integracji społecznej studentów z niepełnosprawnościami ze społecznością akademicką. Koncepcja osoby ludzkiej i godność człowieka stanowią filary, na których wypracowujemy kompetencje społeczne wszystkich studentów oraz równocześnie budujemy trwałe i dobre relacje międzyludzkie.

Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej to uczelnia, która dużo osiągnęła na poziomie wyrównywania szans edukacyjnych osób z niepełnosprawnością. Osoby, których dotyczy ten problem mają nadzieję, że jest to dopiero początek zmian, które zaowocują możliwością studiowania jeszcze większej liczby studentów, którzy zmagają się z różnym stopniem niepełnosprawności.

Literatura:

1. Apanowicz J. (2003), *Metodologia nauk*, Zakład Poligraficzno-Wydawniczy „POZKAL” Toruń.
2. Bielecki. J., Stankiewicz A., (2002), *Integrowanie niepełnosprawnych*. Rzeczpospolita nr 73.
3. Chajda E (2007), *Postawy wobec osób niepełnosprawnych. Komunikat z badań*, CBOS, Warszawa.
4. Gąciarz B. (red.) (2010), *Niepełnosprawni studenci w społeczności akademickiej*, Wydawnictwo Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa.
5. Gałęziak J., Juros A., (1996), *Dokąd zmierza pomoc społeczna?* LOS - Czasopismo Samopomocy, nr 10.
6. Grabowska B., Graban J. (red.) (2001), *Raport integracji niepełnosprawni normalna sprawa*, Fundacja Polska bez barier, Stowarzyszenie przyjaciół integracji, Warszawa.
7. Juros A. (1997), *Całościowe Planowanie Życia jako metoda (CPŻ) jako metoda przekraczania trudnych sytuacji przez osoby z niepełnosprawnością.*

8. Juros A., Otrębski W. (red.) (1997), *Integracja osób niepełnosprawnych w społeczności lokalnej*. FSCEDS Lublin.
9. Maryniarczyk A. (1997), *Definicja niepełnosprawności a obraz człowieka*. W: Juros A., Otrębski W. (red.), *Integracja osób niepełnosprawnych w społeczności lokalnej*. FSCEDS, Lublin.
10. McKnight J., (1995), *The Careless Society: Community and its Counterfeits*. Basic Books. New York.
11. Nowak M. (2010), *Osoba i wartość w pedagogice ogólnej*. W: Nowak M., Magier P., Szewczak I. (red.), *Antropologiczna pedagogika ogólna*, Lublin 2010, s. 41-56.
12. Otrębski W. (1997), *Koncepcja człowieka punktem wyjścia w planowaniu działań wobec osób niepełnosprawnych*. Problemy Rehabilitacji Społecznej i Zawodowej 3 (153).
13. Perdeus-Białek M (2010), *Nowoczesne podejście do niepełnosprawności*. Źródło: http://www.dareproject.eu./index.php?option=com_content&view=article&id=10&Itemid=13&lang=pl (29.01.2010)
14. Pilch T (2000), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. VII, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa, s. 556-557.
15. Pilch T (2004), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. III, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa, s. 646-652.
16. Pilch T (red.) (2008), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. IV, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa, s. 575-583.
17. Pilch T, Bauman T (2001), *Zasady badań pedagogicznych: Strategie ilościowe i jakościowe*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa, s. 297-300.
18. Polenceusz M., (2002), *Społeczny odbiór osób niepełnosprawnych i niepełnosprawności w Polsce*. Wyniki badań OBOP.
19. Rządowy program działań na rzecz osób niepełnosprawnych i ich integracji ze społeczeństwem. MPiPS, Warszawa (1993).
20. Saryusz-Wolska H, Figlewicz R, Wodnicka D, Ciołkiewicz P (red.), (2003), *Niepełnosprawność a edukacja akademicka*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej, Łódź.
21. Szczepankowska B, Mikulski J. (1999), *Reforma systemu kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Materiały reformy szkolnictwa specjalnego*, MEN, Warszawa.
22. Sztumski J (2005), *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Wydawnictwo Naukowe Kraków.
23. Tomczyszyn D. (2013), *Studenci z niepełnosprawnościami w Państwowej Szkole Wyższej im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej*, W: Bialski Przegląd Akademicki nr 12, s. 18-19.
24. Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. nr 111 poz. 535).
25. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. nr 123 poz. 776).
26. Witkowski T. (red.) (1993) *Podmiotowość osób niepełnosprawnych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych*. WZPS Lublin.